

Чинники розвитку здатності особистості до самопроектування

Гуцол К.В.

Цивілізаційні виклики сучасності формують принципово інші вимоги до особистості, прогресивне суспільство потребує соціальних лідерів, спрямованих на саморозвиток, самореалізацію, здатних відповідально вибудувувати себе, власне життя та світ навколо себе. Останнє зумовлює актуальність звернення психологічних досліджень до проблеми самопроектування особистості, проблеми розвитку здатності особистості до самопроектування та провідних чинників цього розвитку.

У межах психолого-герменевтичного підходу, що становить методологічну основу нашого дослідження, самопроектування особистості передбачає формування її здатності до самоосмислення та осмислення навколишнього світу через засвоєння ключових соціокультурних дискурсів, розуміння й інтерпретацію життєвого досвіду, а також вміння реінтерпретувати, переосмислювати, трансформувати цей досвід залежно від зовнішніх впливів, а також задумів, завдань, планів та перспектив особистості [1].

Вважаємо, що здатність до самопроектування є системним багаторівневим утворенням, що впродовж життя набуває різних змістовних конфігурацій, проте, її ядерна складова визначається відносно сталим інтегральним корпусом психологічних характеристик особистості, серед яких провідними є: прагнення до саморозвитку, самодетермінація; продуктивна рефлексія; толерантність до невизначеності; прогресивний характер смисложиттєвих орієнтацій; перспективна орієнтованість індивідуального досвіду особистості.

Чинники розвитку здатності особистості до самопроектування можна поєднати в три групи: мотиваційні, комунікативні та метакогнітивні, виокремлення яких носить умовний характер та становить суто дослідницький прийом у контексті досягнення мети нашого дослідження.

Так, до мотиваційного блоку ми вважаємо за доцільне віднести такі спрямованості особистості, як: прагнення до самоактуалізації; прагнення до самореалізації; спрямованість до успіху; бажання задовольнити вимоги соціуму. Самопроектування, як і будь-яка людська діяльність, є полімотивованим утворенням, тобто детермінується низкою різноспрямованих прагнень особистості. В загальній структурі мотивації до самопроектування можуть домінувати один або декілька основних мотивів, які й визначають особливості спрямованості мотиваційного вектору в цілому.

Другий блок складають метакогнітивні чинники, завдяки яким здійснюється регуляція процесуальних та результативних аспектів когнітивної активності людини; оволодіваючи ними, особистість значною мірою й стає «сама Собою». Згідно концепції М.Л. Смульсон, серед метакогнітивних процесів (метакогніцій, метакогнітивних інтеграторів) провідними є інтелектуальна ініціація (здатність до самостійної постановки задач); стратегічність; рефлексія; децентрація (здатність подивитися на проблему з точки зору Іншого) [2]. У контексті самопроектування, метакогнітивні процеси відіграють важливу роль у процесах саморегуляції і самодетермінації особистості [3].

Третій блок чинників складають комунікативні компетентності особистості. У межах зазначеного підходу компетентність нами проблематизується як інтегральне динамічне особистісне утворення, що формується та розвивається в процесі вибудовування особистісного досвіду, та забезпечує продуктивність життєздійснень особистості шляхом успішного розв'язання актуальних життєвих задач, що постають перед нею.

Серед комунікативних чинників розвитку здатності особистості до самопроектування доречно виділити: загальну мовленнєву компетентність; діалогічну компетентність; інтерактивну компетентність; наративну компетентність.

Ще раз підкреслюючи умовний характер вищенаведеного виокремлення чинників розвитку здатності особистості до самопроектування, зауважимо, що кожний з них за принципом голограми – «все в кожній частині» – становить багатокомпонентне утворення з множинними багаторівневими зв'язками як всередині самих себе, так і з іншими компонентами системи, що зумовлює її об'ємність, процесуальність і принципову відкритість. Такий погляд на систему чинників розвитку здатності особистості до самопроектування уможливорює проблематизувати кожний з них як інтегральну компетентність особистості.

Література

1. Самопроектування особистості у дискурсивному просторі : монографія / Н. В. Чепелева, М. Л. Смульсон, О. В. Зазимко, С. Ю. Гуцол [та ін.] ; за ред. Н. В. Чепелевої. – К. : Педагогічна думка, 2016. – 232 с.
2. Смульсон М. Л. Інтелект і ментальні моделі світу / М. Л. Смульсон // Наукові записки. Сер. «Психологія і педагогіка». Тематичний випуск «Сучасні дослідження когнітивної психології» – Острог : Вид-во Національного університету «Острог», 2009. – Вип. 12. – С. 38–49.
3. Смульсон М. Л. Психологія розвитку інтелекту: монографія / М. Л. Смульсон. – К. : Нора-Друк, 2003. – 298 с.